

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 14.06.2021

Kabul Tarihi: 27.06.2021

Article Type: Research article

Submitted: 14.06.2021

Accepted: 27.06.2021

Davud KAPUCU¹

Kosova Krizinin Çözümünde, NATO'nun Barışı Destekleme Harekâtına Türkiye'nin Katkıları

Öz: Milliyetçiliğin sözde yeni biçimlerinin ve din eksenli ritüellerin geleneksel sınırları hem yaratıyor hem de yok ediyor olması, son yıllarda gittikçe artan bir tehdit ve tehlike olarak ortaya çıkmıştır. Demografik dinamikler ve etnik unsurlar dikkate alınmadan çizilen sınırlar, toplumların zaman içerisinde iç ve dış güçlerin etkisiyle kendi geleceğini şekillendirmek istemesine neden olmaktadır. Geleceğin en büyük tehdit algısı olarak ortaya çıkabilecek olan bu sorun, sınırların ve statükonun yeniden belirlenmesine neden olmuştur. Bu olgu ve gerçekliği ortaya koyan en önemli örneklerden biri Yugoslavya'dır. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yaşanan savaşlar ve çatışmalar, insanların zorla yerlerinden edilmesine, bölgesel ve uluslararası güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu makale, Kosova Krizi'nin ortaya çıkış nedenlerini ve Kosova Krizi'nin çözümü amacıyla gerçekleştirilen NATO müdahalesi ve sonuçlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. NATO müdahalesi, Kosova sorununu önemli ölçüde sona erdirmiş ve Kosova'nın bağımsızlığına giden yolu açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kosova Krizi, NATO Müdahalesi, Türkiye, Harekât.

¹ Dr., Hava Kuvvetleri Komutanlığı, dkapucu@hotmail.com ORCID
<https://orcid.org/0000-0002-5278-9846>

Turkey's Contribution to NATO's Peace Support Operation in the Resolution of the Kosovo Crisis

Abstract: The fact that the so-called new forms of nationalism and religion-oriented rituals both create and destroy the traditional borders has emerged as an increasing threat and danger in recent years. The borders drawn without consideration of demographic dynamics and ethnic elements cause societies to want to shape their future over time with the influence of internal and external forces. This problem, which may emerge as the biggest threat perception of the future, has led to the re-determination of borders and status quo. One of the most important examples of this fact and reality is Yugoslavia. Wars and conflicts in the process of disintegration of Yugoslavia will cause forced displacement of people and the emergence of regional and international security problems. This article aims to analyze the reasons for the emergence of the Kosovo Crisis and the NATO intervention and its consequences for the resolution of the Kosovo Crisis. NATO intervention has significantly ended the Kosovo problem and paved the way for Kosovo's independence.

Keywords: Kosovo Crisis, NATO Intervention, Turkey, Operation.

GİRİŞ

Dünya tarihine baktığımızda Kosova'nın, Romalılar, Avarlar, Bulgarlar ve Sırlar gibi farklı devletlerin hâkimiyeti altında kaldığı görülmektedir. Orta çağ boyunca Kosova, Sırların yönetimi altında kalmış ve idare edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun, 1389 yılındaki Birinci Kosova Savaşı'nda Sırları yenilgiye uğratması, Balkan tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Böylece bölge Osmanlı egemenliği altına girmiştir. Kosova, Osmanlı hâkimiyeti altına girdikten sonra Üsküp Sancağına bağlı olarak yönetilmiştir.² Bu dönemde Kosova

² Aleska Djilas, "Imagining Kosovo", *Foreign Affairs*, September/October 1998, Volume:77 (5), s.127; Hüseyin Emiroğlu, "Kosova'nın Statüsü Sorunu ve Çözüm Olasılıkları", *Global Strateji Enstitüsü Dergisi*, 2007, Ankara, S.8, s.65; Florian Bieber, "Nationalist Mobilization and Stories of Serb Suffering," *Rethinking History*, 2002, s.96.

bölgesinde Ortodoks Slavlar yaşamaktaydı. Bölgenin Osmanlı egemenliğine girmesinden sonra Kosova'ya Katolik Arnavutlar yerleşmeye başlamıştır. Osmanlıların bölgedeki hâkimiyeti pekiştikçe Arnavutların büyük çoğunluğu İslamiyet'i seçmiştir. Osmanlı Devleti'nin, Kosova'daki 600 yıllık hâkimiyeti 1912 yılındaki Balkan Harbi ile son bulmuştur.³ Sırbistan, Balkan Savaşı sonrasında 30 Mayıs 1913 tarihinde imzalanan Londra Antlaşması ile Kosova'yı idaresi altına almıştır.⁴

Birinci Dünya Harbi sonrasında Kosova'nın olduğu bölgede Sırp-Hırvat-Sloven ortak (Yugoslavya) Krallığı kurulmuştur.⁵ İkinci Dünya Harbi devam ederken Kosova, Almanya'nın işgaline uğramıştır. Ancak, Almanya'nın İkinci Dünya Harbi'ni kaybetmesi ve Tito⁶ taraftarlarının Kosova'da kontrolü ele geçirmesi üzerine bölgede Sovyet yanlısı komünist bir yönetim hâkim olmuştur.⁷ Bu yeni yönetim sonucunda Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Devleti (FNJR) oluşmuştur. İlgili federal yapı; Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Slovenya, Bosna

³ Karl Kaser and Joel M. Halpern, "Historical Myth and the Invention of Political Folklore in Contemporary Serbia" *The Anthropology of East Europe Review*, 1998, No:1, ss.89-90.

⁴ Murat Yılmaz, *Kosova Bağımsızlık Yolunda*, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.31; *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, "Barışın Güvencesi Mehmetçik Kosova'da", Nisan 2012, Genelkurmay Basımevi, S.412, Ankara, s.18.

⁵ Marie-Janine Calic, "Kosovo in the Twentieth Century: A Historical Account," *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention*, ed. Albrecht Schnabel and Ramesh Thakur, United Nations University Press, 2000, s.20; Hüseyin Savaş, "Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2001, C.25, S.1, Sivas, s.333; İlhan Uzgel, "Balkanlarla İlişkiler", *Türk Dış Politikası (II. Cilt: 1980-2001)*, editör: Baskın Oran, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.482. James Ker-Lindsay, "From autonomy to independence: the evolution of international thinking on Kosovo, 1998-2005" *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 2009, 11.2, pp.141-156.

⁶ Josip Broz Tito (1892-1980): Yugoslav devlet adamıdır. İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Alman işgali sırasında Yugoslav Komünist Partisinin başında bulunmuştur. Hem Almanlarla hem de Hırvatistan'ın kurtuluş örgütü USTASH ile mücadele etmiştir. Bugünkü adıyla Teritorial Savunma veya Partizan Harekâtı adı altında Almanlara ağır zayıat verdiren gerilla hareketini uygulamıştır. Yugoslav komünist Partisinin kurucuları arasında yer almıştır. 29 Kasım 1943'te mareşallik rütbesi almış, 1945 seçimlerini kazanarak Yugoslavya Federal Cumhuriyetini kurmuş ve monarşi yönetimine son vermiştir. Atike Kaptan, *Geçmişten Günümüze Bosna-Hersek Tarihi ve Türkiye-Bosna-Hersek İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2008, s.19.

⁷ Kamuran Gürün, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983, s.221.

Hersek ile Makedonya devletlerinden meydana gelmiştir. 29 Kasım 1949'da bu federal yapıdaki oluşumda, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin iki yarı bağımsız bölgesinden biri olan Voyvodina ve Kosova'ya, Sırbistan Cumhuriyeti dâhilinde yarı bağımsız bir özerklik tanınmıştır.⁸ Tito'nun devlet başkanı olduğu dönemde Kosova'ya geniş haklar verilmiştir. Bu kapsamda 1974 yılında yapılan anayasa değişikliği ile Kosova ve Voyvodina'ya diğer federal devletlere tanınan tüm haklar verilmiştir.⁹

1974 Anayasa değişikliği sonrasında Kosova halkı, kendi üniversitelerini teşkil etme ve kendi bayraklarını kullanma hakkı kazanmıştır.¹⁰ Aynı yasal düzenleme kapsamında Federal idarenin alacağı herhangi bir kararda, Kosova halkının olur vermesi kararlaştırılmıştır. Böylece Tito döneminde alınan kararlarla, ülkede birlik ve beraberliğin sağlanması adına önemli adımlar atılmıştır.¹¹ Ancak Tito'nun 4 Mayıs 1980 tarihinde hayatını kaybetmesi üzerine, Yugoslavya'nın parçalanma süreci başlamıştır.¹²

1974 yılında Yugoslavya Anayasası'nda yapılan değişiklik, Kosovalı Arnavutlar ile Sırları memnun etmemiştir.¹³ Arnavutlar, Kosova'ya verilen imtiyazların Cumhuriyet rejimini öngörmediğini, Sırlar ise Kosova üzerindeki denetimlerini sınırladığını ifade ederek tenkit etmiştir. İlgili anayasa düzenlemeleri, Kosova'nın bağımsızlığını elde etmesinde önemli bir yer edinmiştir.¹⁴ Kosova bu

⁸ James Gow, "Deconstructing Yugoslavia", *Survival*, 1991, Cilt 33, No.4, s.294; Atike Kaptan, *age*, s.18.

⁹ Julie A. Mertus, "Operation Allied Force: Handmaiden Of Independent Kosova", *International Affairs*, 2009, 85:3, pp.461-476.

¹⁰ International Crisis Group (ICG), *After Milosevic, A Partical, Agenda for Lasting Balkans Peace*, ICG Press, Brüksel, 2001, s.13.

¹¹ Peter Radan, "The National Question and Internal Administrative Borders in Yugoslavia", *The Break up of Yugoslavia and International Law*, New York, 2002, s.147; İskender Özbay, Rezzan Ünalp, Betül Turan, *Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye-Kosova İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009, s.31; Catherine Samary, *Parçalanmış Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş*, Yazın Yayıncılık, Türkçesi: Bülent Tanatar, İstanbul, 1995, s.34-35.

¹² Susan L. Woodward, *Balkan Tragedy*, The Brookings Institution, Washington D.C., 1995, p.16; İlhan Uzgel, *age*, s.482.

¹³ Bayram Mert, Kenan Sarioğlu, "Kosova'nın Dünü ve Bugünü", *Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1999, C.8, S.33, s.48.

¹⁴ Julie A. Mertus, *age*, s.464.

anayasayla; uluslararası organ ve organizasyonlarla anlaşma yapma ve onlara katılma (293 md.), kendi anayasası, yasama, yürütme ve adli yayın organlarına sahip olma, Federal başkanlıkta dâhil olmak üzere federasyon organlarında eşit temsil ve reddetme, merkez bankası kurma (263 md.) ve vergi toplama (265 md.) gibi önemli haklara sahip olmuştur.¹⁵

Kosova'nın bağımsızlığına giden sürecin işlendiği bu çalışmada, Sırbistan'a yapılan NATO müdahalesi ile Türkiye'nin Kosova harekâtına katkıları değerlendirilecektir.

1. NATO'nun Barışı Destekleme Harekâtı Öncesi Gelişmeler ve Harekâtın Sebepleri

Yugoslavya Devlet Başkanı Tito'nun ölmesi sonucu Yugoslavya'da yaşanan gelişmeler Sırplarla, Kosovalı Arnavutların birbirinden ayrılma sürecini başlatmıştır. Yugoslav yönetimine karşı tepkiler, ilk olarak 1981 yılında Kosova'daki Priştina Üniversitesi öğrencilerinin iş bulmakta sıkıntı çekmesi sonucu yaptıkları protesto gösterileri sonucu başlamıştır.¹⁶ Öğrenci gösteriler kısa sürede büyümüş ve tüm Kosova'da bir tepki hareketi halini almıştır.¹⁷ Öğrenci olayları kısa sürede Kosova'ya bağımsızlık sloganlarının atıldığı bir ayaklanmaya dönüşmüştür.¹⁸ Bu ayaklanma sırasında 250 kişi hayatını kaybetmiştir. Zaman içerisinde Kosova'daki olaylar sebebiyle Sırp yönetimi, göstericilere karşı sert tedbirler almıştır. Bu kapsamda 25 Ekim 1987 tarihinde alınan asayiş tedbirleri kapsamında, birçok Kosovalı Arnavut tutuklanmaya başlamıştır. Kosovalılar, Arnavut derneklerine üye olmaktan ya da Arnavut bayrağı taşımaktan dolayı tutuklanmaya başlamıştır.¹⁹

Aralık 1987'de Slobodan Miloseviç, Yugoslavya Komünist Partisi başkanı olmuştur. Miloseviç Yugoslavya Komünist Partisi başkanı olduktan sonra,

¹⁵ Pınar Yürür, *Geçmişten Günümüze Kosova Sorunu*, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999, s.46.

¹⁶ Diana Johnstone, "Fools Crusade Yugoslavia, Nato And Western Delusins", *Monthly Review Pres*, 2002, New York, s.213.

¹⁷ Julie A. Mertus, *age*, s.464.

¹⁸ Miranda Vickers, *Between Serb and Albanian. A History of Kosovo*, Londra, Hurst&Company, 1998, ss.197-198.

¹⁹ Altuğ Günel, "Nihai Statüsünün Belirlenmesi Aşamasında Kosova", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı Yayınları, Şubat 2007, s.92.

Kosova'yı kullanarak Yugoslavya devlet başkanlığı seçimlerini yürütmüştür.²⁰ Sırp lider Miloseviç, "Kosova yoksa Sırbistan'da yok." sloganlarıyla kampanyasını yönlendirmiştir. Neticede 1989 yılında yapılan Yugoslavya devlet başkanlığı seçimlerini Miloseviç kazanmıştır. Miloseviç iktidarı ele geçirdikten sonra, Sırp Anayasa'sında değişikliğe girişmiştir. Bu kapsamda Miloseviç'in müdahalesi sonucu anayasadaki Kosova'nın özerk yapısı sona erdirilmiştir. Böylece Kosova, doğrudan Sırbistan'a bağlı bir bölge haline getirilmiştir.²¹ Bu düzenleme ile Kosova'nın yarı bağımsız statüsü ortadan kaldırılmıştır.²²

Kosova'nın statüsünün sona erdirilmesinden sonra, çıkarılan yeni kanunlar ile spor, ekonomi, eğitim ve kültür alanındaki ayrıcalıklar da sona erdirilmiştir. Bunun yanında Sırp yönetimi tarafından çıkarılan "Emek İlişkileri ve İstisnai Durumlarda Cumhuriyet Yönetiminin Eylemleri Hakkındaki Kanun" ile 100 bin civarındaki Arnavut halkın işlerine son verilmiştir. Bu durum Kosova'da çalışan Arnavut nüfusun %70'inin işsiz kalmasına neden olmuştur. Sırp yönetiminin aldığı kararlar, Arnavutların geçim sıkıntısı içerisine girmesine yol açmıştır.²³

²⁰ Slobodon Miloseviç (1941-2006): 1986 yılında Sırbistan Komünist Partisi Başkanı; 1989 yılında ise devlet başkanı olmuştur. Miloseviç, devlet başkanı olduktan sonra Slav milliyetçiliği ile hareket ederek Yugoslavya özelinde tüm Balkanları savaş tehlikesi içinde bırakmış, 1991-1995 yılları arasında Yugoslavya'nın dağılmasına yol açmıştır. İç savaş sırasında Miloseviç'in desteklediği Sırp güçleri, Boşnak, Hırvat ve Kosovalı Arnavutlara yönelik etnik temizlik uygulamıştır. Miloseviç'in iç savaş sırasındaki uygulamaları 1 Nisan 2001'de tutuklanmasına neden olmuştur. Miloseviç, Lahey Savaş Suçları Mahkemesi'nde yargılanırken 11 Mart 2006 tarihinde hücrelerinde ölü bulunmuştur. Atike Kaptan, *age*, s.23.

²¹ Tanıl Bora, *Milliyetçiliğin Provokasyonu*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1991, ss.106-107; Erhan Türbedar, Sadi Çaycı, Hasan Kanpolat, "Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılcılık: Kosova Emsal Teşkil Eder mi?", *Stratejik Analiz Dergisi*, Kasım 2007, Cilt: 8, Sayı: 97, s.33; Fatih Tosun, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı, Yeni Devlet Oluşumu: Kosova ve KKTC/GKRY Örnekleri, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Harp/Harekât Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s.21; Murat Yılmaz, *age*, s.42.

²² Emir Türkoğlu, "Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği", *Balkan Diplomasisi*, Derleyen: Ömer E. Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, ASAM Yayınları, Ankara, 2001, s.115.

²³ Shkelzen Maliqi, *Kosova Seperate Worlds Reflections and Analyses 1989-1998*, Prishtina: Dukagjini Publishing House, 1998, s.108.

Bu süreçte 28 Aralık 1989 tarihinde Kosovalı bir Arnavut olan İbrahim Rugova²⁴ önderliğinde Kosova Demokratik Birliği (LDK) kurulmuştur.²⁵ Kosova Demokratik Birliği (LDK) bağımsızlık yanlısı söylem ve faaliyetleri ile ön plana çıkmıştır. Bu arada 1990 yılı haziran ayı içerisinde Sırbistan Parlamentosu, Kosova'daki yerel meclisin bir süreliğine faaliyetlerine son verme kararı almıştır. Ayrıca Sırp Parlamentosu, Kosova'da olağanüstü hâl uygulanmasını öngörmüştür. 2 Temmuz 1990'da Sırp meclisinin kararlarını tanımayan Kosova Meclisi, kendisinin ayrı bir cumhuriyet olduğunu belirtmiş ve kararı tanımadığını açıklamıştır.²⁶

Sırbistan'ın Kosova'daki politikaları, Arnavutların özgürlük isteklerini artırmıştır. Bu çerçevede, 1990 yılında Kosova Özerk Meclisi tarafından kabul edilen Kosova'nın "Kendi Kaderini Tayin Deklarasyonu" çerçevesinde, 1991 yılında bağımsızlık için bir referandum düzenlenmiştir. Referanduma Kosova halkının %87'si katılmış, katılanların hemen hepsi bağımsızlık yönünde oy kullanmış ve Kosova'nın bağımsızlığı ilan edilmiştir.²⁷

Kosova, bağımsızlık ilanı sonrasında ilk olarak Arnavutluk Devleti tarafından tanınmıştır. Ardından Kosova, bağımsızlığının tanınması için 23 Aralık 1991 tarihinde Avrupa Topluluğu'na başvuruda bulunmuştur. Ancak Avrupa Topluluğu, bu talebi kabul etmemiştir. Kosovalılar, Avrupa Topluluğu'nun

²⁴ İbrahim Rugova: 2002 yılında Kosova Parlamentosunca bölge yönetiminin başkanlığına seçilmiştir. Aslında edebiyatçı-yazar olan ve sonradan siyasete soyunan Rugova, uzun yıllar Batı yanlısı bir siyaset izlemiştir. Rugova 1990'lı yıllarda Sırp yönetimine karşı barışçıl-pasif direniş hareketinin başını çekmiş ve bu nedenle Balkanların Gandhi'si olarak da tanınmıştır. Resmî olmayan seçimlerde daha önce iki kez başkanlığa seçilmiştir. Rugova, Kosova'nın bağımsız olmasından yana olmuştur. Siyasi hayatı boyunca askerî hareketlenmelere ve dolayısıyla Kosova Kurtuluş Ordusuna (UÇK) karşı durmuştur. İskender Özbay vd., *age*, s.32.

²⁵ İskender Özbay vd., *age*, s.32.

²⁶ Bülent Sarper Ağır, "Güvenlik ve Göç Kavşağında Kosova" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 69(3), ss.461-462.

²⁷ Howard Clark, "Civil Resistance in Kosovo", *Slavic and East European Journal*, 2001, Vol: 45, No: 4, pp,793-795; Jürgen Friedrich, "UNMIK in Kosovo: Struggling with Uncertainty", *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2005, Vol. 9, s.230.

tanımama kararına karşı bağımsızlık hedeflerini sürdürmüştür.²⁸ Bu çerçevede Kosovalı Arnavutlar, 1992 yılındaki Sırp seçimleri boykot etmiştir. Ardından da kendi meclis ve devlet başkanlığı seçimlerini yapmışlardır. Bu seçimlerde oyların tamamına yakını alan İbrahim Rugova, Kosova devlet başkanı seçilmiştir.²⁹

İbrahim Rugova devlet başkanı seçildikten sonra Kosova'da değişik alanlarda devlet yapıları oluşturmuştur. Bu yapılar ile Kosovalı Arnavutlar; bölgedeki halkın sürekliliğini sağlamak, Sırp yönetimine karşı haklı taleplerini korumak, Sırbistan'ın Kosova'daki varlığını sorgulamak ve milletlerarası camianın destek ve yardımını almayı öngörmüştür. Sırp yönetiminin tehdidi ve baskısı üzerine Kosovalı Arnavut gruplar, aktif olarak Sırlara karşı mücadele edilmesine yönelik taleplerde bulunmuştur. Aynı dönemde Bosna Savaşı'nı bitiren Dayton Antlaşması'nda Kosovalı Arnavutlara yönelik herhangi bir karar alınmamıştır.³⁰ Bunun üzerine Kosovalı Arnavutlar, sorunun görüşmeler ve müzakere yoluyla çözülemeyeceğine inanmaya başlamıştır.³¹ Bu durum, Kosova Kurtuluş Ordusu'nun (Ushtria Çlirimtare e Kosoves KKO/UÇK) oluşumuna neden olmuştur. Kosova Kurtuluş Ordusu, Buyar Bukoshi tarafından kurulan Kosova Milli Hareketi'nin (NDK) alt kanadı olarak kurulmuştur.³²

Sırp saldırganlığına karşı kurulan bu yapılanma, Kosovalı Arnavutlar arasında zamanla destek bulmaya ve meşruiyetini arttırmaya başlamıştır. Kosova Kurtuluş Ordusu'nun ilk faaliyeti Sırp polislerine karşı meydana gelmiştir.³³ Bu

²⁸ Ahmet Çevikbaş, "Müttefik Güç Harekâtı İnsani Müdahalelerin Bir İstisnası mıdır? NATO'nun Kosova'ya Yönelik Harekâtının Uluslararası Hukuk ve Askerî Bakış Açılarında Değerlendirilmesi", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Kasım 2011, Cilt 10, Sayı 2, s.24.

²⁹ Ray Murphy, *UN Peacekeeping in Lebanon, Somalia, and Kosovo*, Cambridge University Press, New York, 2007, ss.70-71; Jürgen Friedrich, *age*, p.230, Murat Yılmaz, *age*, s.44; İskender Özbay vd., *age*, s.33.

³⁰ Mehmet Dalar, "Dayton Barış Antlaşması ve Bosna-Hersek'in Geleceği", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008, Cilt:1, Yıl:9, Sayı:16, ss.91-123.

³¹ Noel Malcolm, *Kosovo: A Short History*, London, New York University Press, 1998, p.353; Hüseyin Emiroğlu, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara, 2006, ss.108-109.

³² L.Doğan Tılıç, *Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal Kosova*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1999, ss.117-125.

³³ Keiichi Kubo, "Why Kosovar Albanians Took Up Arms against the Serbian Regime: The Genesis and Expansion of the UÇK in Kosova", *Europa-Asia Studies*, 2010, 62(7): ss.1135-1152.

olaydan sonra Kosova Kurtuluş Ordusu'na verilen destek giderek artmıştır. Bu sırada Sırp kolluk kuvvetlerinin UÇK'ye yönelik faaliyetleri Kosova'da çatışmaların artmasına yol açmıştır.³⁴

1997 yılında UÇK, Rugova Hükümeti'nin politikalarına karşı onu tanımadığını açıklamıştır. Ayrıca UÇK, Kosova Halkı'nı Sırp yönetiminin uygulamalarına karşı silahlı mücadeleye davet etmiştir. Böylece UÇK, Kosova'nın bağımsızlığı için silahlı mücadeleye yönelik adımlar atmıştır.³⁵ UÇK, Kosovalı Arnavutlar arasında hızla teşkilatlanmış ve Sırp'larla çatışmaya başlamıştır. Bu çatışmalar sırasında 1700 UÇK'lı Kosovalı Arnavut ile 300 Sırp kolluk kuvveti ve 800 sivil hayatını kaybetmiştir. Çatışmaların başlaması üzerine Kosova'dan 200 bin kişi evlerini terk ederek mülteci konumuna düşmüştür.³⁶

1998 yılında da olaylar devam etmiştir. Sırp'ların, Kosova'daki operasyonları sırasında 10 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Olayların tırmanması sonucu 1 milyon insan da bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştır.³⁷

2. NATO'nun Barışı Destekleme Harekâtı'nın İcrası

22 Mart 1998'de Kosovalı Arnavutlar, meclis seçimleri yapacaklarını açıklamıştır. Bunu öğrenen Sırp yönetimi, 28 şubat 1998 tarihinde Kosova'ya yönelik bir harekât kararı almıştır. Bu kapsamda Sırp birlikleri, UÇK denetiminde bulunan Drenitsa'ya girmiştir. Sırp ordusunun bu girişimi üzerine, 9 Mart 1998 tarihinde Fransa, ABD, Almanya, İngiltere, İtalya ve Rusya tarafından oluşturulan Temas Grubu Londra'da bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Yugoslavya'ya yönelik silah ambargosu kararı alması istenmiştir. Ayrıca, Sırp yönetiminin kuvvetlerini bölgeden çekmesi talep edilmiştir. Temas Grubu'nun 25 Mart 1998 tarihinde yaptığı toplantıda ise daha önce alınan kararlar tekrar edilmiş ve taraflar arasında görüşmelerin başlaması için Sırp kuvvetlerinin dört hafta içinde Kosova'dan çekilmesi istenmiştir.³⁸

³⁴ Marc Weller, "The Rambouillet Conference on Kosovo", *International Affairs*, 1999, Vol. 75, No 2, pp.211-251; Bülent Sarper Ağır, *agm*, ss.462-463.

³⁵ Marc Weller, *agm*, pp.211-251; Bülent Sarper Ağır, *agm*, ss.462-463.

³⁶ Régis Debray, "Bir Gezginden Cumhurbaşkanına Açık Mektup", Tanık Ali (der.) *NATO'nun Balkan Seferi*, Om Yayınları, İstanbul, 2001, s.435.

³⁷ Altuğ Günel, *age*, s.93; Bülent Sarper Ağır, *agm*, s.464.

³⁸ Nicolas J. Wheeler, *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*, Oxford: Oxford University Press, 2000, s.212.

Temas Grubu'nun tavsiyeleri sonrasında 31 Mart 1998 tarihinde toplanan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Kosova'daki soruna yönelik 1160 sayılı kararını kabul etmiştir. Bu kararda, bölgedeki durumun Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü içerisinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca karar, taraflar arasında müzakerelerin başlatılması, Sırp kuvvetlerinin bölgeden çekilmesi, UÇK'nın faaliyetlerine son verilmesi ve Yugoslavya'ya silah ambargosu uygulanması hükümlerini içermiştir (BMGK 1160 Numaralı Karar Metni, 1998).³⁹

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararlarına karşın Sırbistan tarafından 1998 yılı Nisan ayında Kosova sorununa yönelik bir halk oylaması yapılmıştır. Bu halk oylaması sonucunda Sırp halkının %95'i konunun milletlerarası görüşmeler yolu ile çözümünü istememiştir. Sırbistan'da yapılan bu referandum, Kosova sorununu kendi iç meselesi olarak kabul ettiğini göstermiştir. Ancak, yaşanan süreç ve Kosova halkına uygulanan baskı ve terör görmezden gelinmiştir. Sırp yönetiminin bu kararı üzerine, uluslararası toplum tarafından Yugoslavya'ya dönük ambargo uygulanmaya başlamıştır.⁴⁰

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin baskısı sonucu 1998 yılı Mayıs ayında Kosova'yı temsil eden İbrahim Rugova ile Sırbistan temsilcisi Slobodan Miloseviç arasından ikili görüşmeler başlamıştır. Ancak yapılan müzakerelerden olumlu bir sonuç çıkmamıştır. Bunun üzerine Kosova temsilcisi Rugova görüşmelere son vermiştir. Görüşmelerden sonra UÇK, 1998 yılı Ağustos ayında Sırp birliklerine yönelik saldırılara tekrar başlamıştır. UÇK, bu eylemleri ile Sırpların kontrolünde bulunan Kosova'daki Arnavutları kurtarmayı hedeflemiştir. UÇK'nın Sırp birliklerine yönelik saldırıları sonucu Kosova'nın %40 bu örgütün denetimi altına girmiştir.⁴¹

Kosova'daki çatışmaların şiddetlenmesi üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, taraflar arasında derhal ateşkes yapılmasını istemiştir. Ancak, Sırp kuvvetlerinin Kosova'daki faaliyetleri sona ermeyince 1998 yılı Ekim ayında NATO tarafından, bölgedeki Yugoslav birliklerine yönelik hava saldırısı kararı alınmıştır. NATO'nun bu kararı üzerine Sırp yönetimi Kosova'daki kuvvetlerini

³⁹ BM İnternet Sitesi, *BMGK 1160 Numaralı Karar Metni*, <http://www.un.org/peace/kosova/sc1160.htm>, 1-10 madde.; UN Doc., S/RES/1160 (1998), 31 March 1998.

⁴⁰ İskender Özbay vd., *age*, s.34.

⁴¹ Altuğ Günel, *agm*, s.93.

çekmeyi kabul etmiştir. Ayrıca Sırp yönetimi, mültecilerin Kosova'ya dönüşüne yardım ve destek olacağını belirtmiştir. Böylece Kosova'da kısmen ateşkes sağlanmıştır. Bu sırada 1998 yılı Ekim ve aralık aylarında Amerika tarafından soruna çözüm bulmak amacıyla taraflar arasında görüşmeler yapılmıştır. Ancak, Kosova'daki çatışmalar nedeniyle bir sonuç alınamamıştır. Böylece taraflar arasındaki ateşkes ortadan kalkmıştır. Neticede Yugoslav ordusunun, 36 UÇK'lıyı öldürmesi üzerine çatışmalar tekrar başlamıştır.⁴²

15 Ocak 1999 tarihinde Sırp kuvvetlerinin yaptığı saldırı sonucu Priştina civarındaki Racak Köyü'nde 45 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine NATO, Sırp ordusunun Kosova'daki harekâtını durdurulmaması durumunda Yugoslav kuvvetlerine dönük harekâta başlanacağını duyurmuştur.⁴³ Ancak, Sırp yönetimi NATO'nun uyarısını dikkate almamış ve bölgedeki birliklerinin sayısını artırmıştır. Bu durum Kosova'daki çatışmaların daha da şiddetlenmesine yol açmıştır. Çatışmalardan dolayı Kosova'da bulunan 1.400 kişilik AGİT gözlemci grubu bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu sırada çatışmalardan kaçan Kosovalı mültecilerin, yollardaki perişan durumu dünya kamuoyunun tepkisini çekmiştir.⁴⁴

Bu gelişmeler üzerine ABD, Bosna Hersek'te olduğundan daha kısa sürede bölgeye müdahale etmiş, Kosovalı ve Sırp yetkilileri 6-23 Şubat ve 15-18 Mart 1999 tarihinde Fransa'nın Rambouillet kentinde iki kez buluşturarak bir çözüm planı ortaya koymuştur. Bu planla; bölgede derhâl ateşkes yapılması, Kosova'nın haklarının genişletilmesi ve bu kapsamda bölgeye özerklik tanınması istenmiştir. Ayrıca, mültecilerin Kosova'ya serbestçe geri gelmesi ve Yugoslav kuvvetlerinin Kosova'yı terk etmesi öngörülmüştür. İlave olarak, bölgeye uluslararası bir kuvvet yerleştirilmesi ve ardından üç sene sonra bölgede bir referandum yapılması önerilmiştir. Ancak, Sırp'ların bu planı reddederek şiddet eylemlerine devam etmeleri sonucu, Birleşmiş Milletler kararı beklenmeden ABD'nin inisiyatifiyle NATO güçleri, 24 Mart 1999'da Belgrad'taki stratejik hedeflere hava taarruzlarıyla Kosova Harekâtını başlatmıştır.⁴⁵

⁴² İskender Özbay vd., *age*, ss.35-36.

⁴³ Catherine Guicherd, "International Law and the War in Kosovo", *Survival*, Summer 1999, Vol. 41, No. 2, pp.19-34; Ray Murphy, *age*, s.72.

⁴⁴ Nicolas J. Wheeler, *age*, s.260.

⁴⁵ USA Department of Defence, Kosovo/Operation Allied Force After-Action Report, Report to Congress, Washington, 31 January 2000, s.8; Robert Van de Roer,

Bu sırada 23 Nisan 1999 tarihinde Washington'daki NATO Zirvesine katılan ülke liderleri Sırbistan'a yönelik hava harekâtının yoğunlaştırılmasını kararlaştırmıştır.⁴⁶ Bu kapsamda, ağırlık merkezleri tespit edilen stratejik hedeflerin vurulması, bozguna uğratılması ve bölgede ilave uçakların konuşlandırılması kararlaştırılmıştır.⁴⁷

NATO saldırısının başlamasından sonra dönemin Amerikan Başkanı Bill Clinton bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamasında ABD Başkanı, amaçlarının Kosova'daki insanlık sorununa bir çözüm bulmak ve Sırp kuvvetlerinin saldırılarına son vermek olduğunu ifade etmiştir.⁴⁸ NATO ise yaptığı açıklamada; Kosova'daki Sırp saldırılarının sona erdirilmesi, kuvvetlerinin geri çekilmesi, bölgede uluslararası bir gücün Sırp tarafından kabulü, mültecilerin güven ortamında yurtlarına dönmeleri ve barışın tesis edilmesi için harekâtın icra edildiğini belirtmiştir.⁴⁹ NATO'nun Sırp hedeflerine yönelik harekâtı 24 Mart 1999 ile 9 Haziran 1999 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve 78 gün devam etmiştir.⁵⁰ NATO, Sırp kuvvetlerine karşı gerçekleştirdiği hava harekâtı ile sonuca gitmiştir. NATO, bölgeye yönelik Kosova operasyonu kapsamında kara unsurları kullanmamıştır.⁵¹

NATO harekâtı üzerine Sırp, 20 Mart 1999 tarihinde Arnavutları Kosova'dan atmak için "At Nalı Operasyonu" adı verilen bir planı uygulamaya koymuştur.

Frontdiplomaten. Confrontaties Met Internationale Hoofdrolspelers, 1999, Uitgeverij Balans Issue 1, pp.185-191; Gökşen Alpkaya, *NATO Müdahalesi Üzerine*, A.Ü. SBF Yayınları, Ankara, 1999, s.8; Haydar Çakmak, *Uluslararası Krizler ve TSK*, Platin Yayıncılık, Ankara, 2004, ss.20-25; Ahmet Çevikbaş, *agm*, ss.28-29.

⁴⁶ Marc Weller, *age*, p.236.

⁴⁷ Clara Anne Robbins, Thomas E. Ricks, and Neil King Jr., "Milosevic's Resolve Spawned Unity, Wider Bombing List in NATO Alliance," *Wall Street Journal*, 27 April 1999.

⁴⁸ Mark Webber, The Kosova War: A Recapitulation, *International Affairs*, 85(3), 2009, ss.447-459.

⁴⁹ Kuzey Atlantik Konseyinin Basın Açıklaması, 12 Nisan 1999, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-058e.htm>, (Erişim Tarihi 10.02.2019).

⁵⁰ Sean Kay, "Air Power and Allied Action: The Lessons of Modern War", *Contemporary Security Policy*, Vol 23, No 1, April 2002, pp.149-156; Michael W. Lamb, "Operation Allied Force Golden Nuggets for Future Campaigns", *Maxwell Air Force Base, Air University Press*, August 2002, Alabama, s.1; Julie Kim ve Steven Woehrel, "Kosovo and U.S. Policy: Background to Independence", *CRS Report for Congress*, 20 Haziran 2008, s.2.

⁵¹ Nicolas J. Wheeler, *age*, s.265; Murat Yılmaz, *age*, s.25.

Bu kapsamda Sırp güçleri, Kosova'da geniş çaplı bir etnik temizliğe başlamıştır. Bu operasyonla Sırp, Kosova'yı Arnavutlardan tamamen temizlemeyi amaçlamıştır.⁵² Bu sırada NATO hava operasyonu başlayınca Yugoslav makamları, Arnavutların Kosova'dan sınır dışı edilmesini hızlandırmıştır. Nisan ayı ortalarında 500.000 kişi olan mülteci sayısı mayıs sonunda 800.000'e ulaşmıştır.⁵³ Miloseviç rejimi Kosovalı Arnavutları bölge dışına atarken yerlerine Sırp,ları yerleştirmeye başlamıştır.⁵⁴

NATO'nun Kosova'da Sırp,lara yönelik operasyonu, Güney Avrupa Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığı (CINCSOUTH) tarafından idare edilmiştir. Harekât, Güney Avrupa Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığına bağlı İtalya'daki Beşinci Müttefik Hava Kuvvet Komutanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Kosova harekâtı kapsamında⁵⁵, NATO savaş uçaklarının 45.935 sorti uçuşu planlanmış olmasına rağmen, Mart ve Haziran döneminde bölgenin meteorolojik şartları nedeniyle 38.004 sorti yapılmıştır. Harekâtın başlarında günlük 487 sorti üretilmiş, harekâtın yoğunlaştığı dönemlerde ise günlük 700'den fazla sorti yapılmıştır. Bu uçuşların 14.112'sinde Sırp hedeflerine saldırı yapılmıştır.⁵⁶

Kosova operasyonu süresince NATO savaş uçakları tarafından toplam iki yüz bin saat civarında uçuş gerçekleştirilmiştir. NATO uçaklarının yaptıkları uçuşların %65'ini Amerika Hava Kuvvetleri yapmıştır. Harekât sırasında değişik

⁵² Noam Chomsky, *Yeni Askeri Hümanizm*, çev.: Faruk Aydın, Pınar Yayınları, İstanbul, 2002, s.100; Uluslararası Bağımsız Kosova Komisyonu, "At Nalı Operasyonu" ile ilgili somut deliller bulunmadığını, fakat Arnavutların örgütlü ve planlı bir operasyonun sonucunda kitlesel olarak yerlerinden edildiğinin açık olduğunu belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk.: The Independent International Commission on Kosovo, 2000.

⁵³ Özgür Mengiler, *Çatışmadan Barışa Birleşmiş Milletler Barışı Kurma Komisyonu*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2014, s.62.

⁵⁴ Ivo H. Daalder and Michael E. O'Hanlon, *Winning Ugly: NATO's War to Save Kosovo*, Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2000, p.109.

⁵⁵ NATO hava saldırılarının uluslararası hukuk açısından değerlendirmesi için bkz.: Zeynep Manavoğlu, "NATO'nun Kosova'ya Müdahalesinin Uluslararası Hukuk Açısından Geçerliliği", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 4, No: 14, 2008, s.27-51.

⁵⁶ Operation Unified Protector (was Odyssey Dawn) explained (Day 31), <https://theaviationist.com/2011/04/19/operation-unified-protector-was-odyssey-dawn-explained-day-31/>, (Erişim Tarihi: 10.02.2009). Michael W. Lamb, *agm*, s.1-8; Report to Congress: *Kosovo/Allied Force After-Action Report*, Department of Defense, 31 January 2000, s.xvii.

modellerde 28.236 adet bomba ve füze Sırp hedeflerine atılmıştır. Ayrıca İngiltere ve Amerika deniz unsurları tarafından 218 adet Tomahawk füze saldırısı gerçekleşmiştir. Harekâtın başında NATO 344 savaş uçağı kullanırken, ilerleyen dönemde bu miktar 1.031 uçak olmuştur. Kosova harekâtına NATO kapsamında; ABD, Fransa, Portekiz, Almanya, İtalya, Hollanda, İngiltere, Norveç, Belçika, Kanada, Türkiye, Danimarka ve İspanya katılmıştır. Türkiye, NATO operasyonunu 21 adet F-16 savaş uçağı ile desteklemiştir. Türk savaş uçakları Kosova harekâtı boyunca 2.000 saatin üzerinde uçuş yapmıştır.⁵⁷

NATO'nun hava harekâtı sırasında; E-8 JSTAR, U-2, E-3 AWACS, KC-135R komuta-kontrol ve keşif uçakları; B-52, B-1B bombardıman uçakları; EA-6B Prowler ve AV-8B Prowler elektronik harp uçakları ile F-15, F-16, F-18, F-117 savaş uçakları görev yapmıştır. Bunun yanında NATO bünyesinde 24 tane AH-64 Apache helikopteri hazır tutulmuş, ancak harekâta katılmamıştır. NATO'ya bağlı savaş uçakları, Kosova harekâtına Avrupa'nın birçok şehrinden katılmıştır. Kosova operasyonu sırasında Sırp'ların ateşi sonucu bir adet F-117 Nighthawk ve bir adet F-16 savaş uçağı düşmüştür. Radara yakalanmama özelliği ile tanınan F-117 Nighthawk savaş uçağının Sırp ateşi ile düşmesi dünyada şaşkınlıkla karşılanmıştır. Bunların yanında NATO harekâtı sırasında teknik problemler sonucu bir tane AV-8B Harrier uçağı ve 19 adet İnsansız Hava Aracı (İHA) düşmüştür. NATO, Kosova operasyonu sırasında ayrıca 450 uydudan çeşitli amaçlar çerçevesinde faydalanmıştır. Bu kapsamda, Sırp hedeflerinin yeri, durumu, vaziyeti gibi birçok bilgiye ulaşılmıştır.⁵⁸

Yugoslavya ordusu (Vojska Jugoslavije, kısaca VJ), eski Sovyet yapımı füzeler ve yerli olarak üretilen hava savunma silahları ile daha modern Batı gözetim radarlarından oluşan heterojen bir hava savunma sistemi kullanmıştır. Füze savunma sistemi olarak SA-6 (NATO kod adı "Gainful"), SA-3 (NATO kod adı "Goa") SA-7 (NATO kod adı "Grail") kullanmıştır. Hafif zırhlı, tekerlekli bir araca monte edilmiş BOV-3, üçlü 20mm ve 30mm toplar ile M-55 tankını kullanmıştır.

Yugoslav (çoğunlukla Sırp) kuvvetleri, hava savunma konusunda 12 Nisan 1993-Aralık 1995 tarihleri arasındaki Bosna Savaşı sırasında edindiği tecrübeyi, NATO hava kuvvetlerine karşı Ağustos-Eylül 1995 tarihleri arasında Bosnalı Sırp

⁵⁷ İskender Özbay vd., *age*, s.93.

⁵⁸ Ahmet Çevikbaş, *agm*, s.30-31.

kuvvetleriyle paylaşmıştır. Bosnalı Sırplar bu operasyon sırasında bir ABD F-16 uçağını dūřürmüřtür. Ayrıca, Sırp hava savunma komutanı Müttefik Kuvvetlerin operasyonu öncesinde Irak'ı ziyaret etmiş ve ABD hava kuvvetlerine karşı yaklaşık 10 yıllık operasyon tecrübesi olan Irak'tan hava savunması hakkında bilgiler almıştır. Bu durum Sırpların, NATO operasyonuna karşı daha temkinli ve tedbirli hareket etmesine yol açmıştır.⁵⁹

NATO tarafından Allied Force (Müttefik Güç) olarak adlandırılan Kosova Harekâtı, üç safhada gerçekleştirilmiştir. Sırp güçlerine karşı yapılan üç gün süren ilk safhada, komuta-kontrol merkezleri ile savunma sistemleri hedef alınmıştır. NATO tarafından 24 Mart'ta başlatılan hava taarruzu, Yugoslav savaş uçakları tarafından durdurulmaya çalışılmıştır. Ancak Sırplar, bu mukavemeti sırasında iki uçağını kaybetmiştir. Bunun üzerine Sırp Hava kuvvetleri, NATO saldırılarını havada karşılamaktan vazgeçmiştir. NATO hava unsurları tarafından yapılan hava taarruzları sonucu, Sırpların elinde bulunan 16 adet MIG-29 uçağından 14'ü imha edilmiştir. Bunun yanında Sırp Hava Kuvvetlerinin elinde bulunan 88 adet Rus yapımı MIG-21 süpersonik jet av/önleme uçağından 65'i kullanılamaz hale getirilmiştir. Böylece Sırp hava gücü büyük oranda ortadan kaldırılmıştır. NATO operasyonu sırasında Sırplar, SA-6 "Gainful" hava savunma sistemlerinin yerlerini sürekli değiştirerek, askeri stratejilerini şekillendirmişlerdir.⁶⁰

Kosova harekâtının 27 Mart'ta başlayan ikinci safhasında Sırp kuvvetlerinin karadaki ağır silahları hedef alınmıştır. Bu periyotta NATO hava unsurları, Sırplara ait 181 adet tankın 93'ünü imha etmiştir. Ayrıca NATO savaş uçakları, Sırp kuvvetlerine ait 317 Zırhlı Personel Taşıyıcının (ZPT) 153'ünü kullanılamaz hale getirmiştir. Bu hava saldırıları sonucu Sırpların, 800 askerî aracından 339'u imha edilmiştir.⁶¹

⁵⁹ John A. Tirpak, "Deliberate Force," *Air Force Magazine*, October 1997, pp. 36-41; Robert Wall, "SEAD Concerns Raised in Kosovo," *Aviation Week & Space Technology*, July 26, 1999, p.75.

⁶⁰ Tim Youngs, Mark Oakes and Paul Bowers, "Kosovo: Operation "Allied Force" *House Of Commons Library*, 29 April 1999, Research Paper, pp.73-79.

⁶¹ Sırp Ordusunun mevcut durumu hakkında ayrıca aşağıdaki bilgiler verilmektedir: Yugoslav Ordusunun toplam 1270 tankı olup, bunlardan 239 tanesi M-84, 65'i T-72, 785'i T-55 ve 181 tanesi de T-34 tanklarından müteşekkildir. Ayrıca zırhlı araçları mevcuttur. Bunlardan; 560 tanesi M-80, 169 tanesi M-60P, 68 adedi ise BOV VP M-86 cins ve

23 Nisan 1999 tarihinde Kosova harekâtının üçüncü periyodu başlamıştır. Bu periyotta Sırbistan'ın tamamına yayılan hava harekâtı ile Yugoslav idaresi barışa zorlanmıştır. Üçüncü periyottaki hava saldırıları sonucunda; silah depolarının %29'u, petrol stoklarının %57'si, 45 köprü, 14 askerî merkez ve 10 havaalanı imha edilmiştir.⁶²

NATO harekâtı esnasında 1.500.000 civarında insan evini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu insanların 863.000'i mülteci olmuştur. Bu sırada 590.000 Kosovalı Arnavut da kendi bölgesini terk etmiştir. Kosova halkının 444.600'ü Arnavutluk'a, 244.500'ü Makedonya'ya 69.000'i Karadağ'a ve 91.057'si ise başka ülkelere göç etmiştir.⁶³

NATO operasyonları sonucunda 1999 yılı Haziran ayında Sırp Devlet Başkanı Miloseviç, uluslararası toplumun taleplerini kabul etmiştir. Bu durum, Kosova'dan Yugoslav güçlerinin çekilmesine yol açmıştır. Sırp kuvvetlerinin Kosova'dan çekilmesinden sonra NATO harekâtı durdurulmuştur. Ardından da taraflar arasında Kosova'nın geleceğine yönelik müzakereler başlamıştır.⁶⁴

3. Türkiye'nin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları

NATO'ya üye olmadan önce dünyada barışın tesis edilmesi adına barışa verdiği değer bir göstergesi olarak Türkiye, Kore'ye asker göndermiştir. Barışa katkı sağlamak için bizzat Kıbrıs'a harekât düzenlemiştir. Türkiye, tüm dünyanın gözü önünde Bosna-Hersek'te cereyan eden Sırp katliamını durdurmak amacıyla BM kararıyla 12 Nisan 1993 tarihinden itibaren NATO tarafından başlatılan ve "Operation Deny Flight" adı verilen hava harekâtına iştirak ederek barışı koruma görevi icra etmiştir.

modellerinden oluşmaktadır. 1850 adet hava savunma topları mevcuttur. Sırpların, 240 adet savaş uçakları bulunmakla birlikte; bunlardan 10 tanesi MİG 29, 70 tanesi MİG 21, 30 tanesi J-22 Orao, 50 tanesi Galep, 10 tanesi G4 Super Galep, 48 tanesi ise Gazelle Helikopteridir. 100 adette hava savunma füzeleri mevcuttur. Hava savunma füzelerinden 24 tanesi SA-2, 16 tanesi SA-3 ve 60 tanesi ise SA-6'dır. Ayrıntılı bilgi için bk.: Tim Youngs, Mark Oakes and Paul Bowers, "Kosovo: Operation "Allied Force" *House Of Commons Library*, 29 April 1999, Research Paper, pp.73-79.

⁶² Ahmet Çevikbaş, *agm*, ss.30-35.

⁶³ The Independent International Commission on Kosova, *Kosova Report: Conflict, International Response and Lessons Learned*, Oxford: Oxford University Press, 2000, s.90.

⁶⁴ Ahmet Çevikbaş, *agm*, s.35.

Türkiye Bosna-Hersek'ten sonra, nüfusunun çoğu Müslüman Arnavut olan Kosova'ya tarihsel süreçte beş asırlık kader birliğinin de etkisiyle yardım etmeyi tarihsel bir görev saymıştır. Balkanlardaki Kosova sorununun çözümü için, Atatürk döneminde olduğu gibi uluslararası ilişkilerini ve millî çıkarlarını ön planda tutarak barışçıl bir çizgi ile kalıcı bir barış ve istikrar sağlanması doğrultusunda Kosova'da sürdürülen insan hakları ihlalleri ve şiddete karşı uluslararası harekâta destek vermiştir.

Türkiye, Kosova'da yaşanan insanlık dramına bir çözüm bulmak amacı ile ilk günden itibaren girişimlerde bulunmuştur. Bu sırada Anayasa'nın 92'nci maddesi gereğince uluslararası toplumun düzenleyeceği bir harekâta katılmak için adımlar atmıştır. Bu kapsamda 8 Ekim 1998'de dönemin hükümeti, konuyu TBMM'ye getirmiştir. Bu çerçevede mecliste görüőülen Başbakanlık Tezkeresi, TBMM tarafından oybirliği ile onaylanmıştır. Böylece Türk ordusunun yurtdışına gönderilmesine izin verilmiştir.⁶⁵

Türkiye Kosova'ya yönelik harekâta, 8 Aralık 1992 tarihindeki 205 ve 8 Ekim 1998'de kabul dilen 596 Sayılı karar ile katılım sağlamıştır.⁶⁶ Konu ile ilgili Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan deklarasyonda, Türk ordusunun TBMM'nin aldığı 205 Sayılı Karara dayanarak Kosova operasyonuna katıldığı belirtilmiştir.⁶⁷ 1992 yılında Bosna sorunu sebebiyle TBMM tarafından kabul edilen 205 Sayılı Karar ile Yugoslavya konusunda Birleşmiş Milletler tarafından alınacak herhangi bir karara istinaden Türk Silahlı Kuvvetleri'nin

⁶⁵ Tezkereye ilişkin oturum ve tartışmalar için bk.: "Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 20. Dönem 4. Yasama Yılı 4. Birleşim 08/Ekim/1998 Perşembe", *TBMM'nin 596 Sayılı Kararı*, 13/10/1998 Tarih ve 23492 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁶⁶ TBMM'nin 8 Aralık 1992 Tarih ve 205 Sayılı Kararı (10 Aralık 1992 Tarih ve 21431 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir) için bkz.; "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine İzin Verilmesine Dair [18.12.1992 gün ve 205 Sayılı Karar], http://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar205.html; (Erişim Tarihi: 07 Şubat 2019).

⁶⁷ "Türk uçakları harekâta TBMM'nin 18.12.1992 gün ve 205 sayılı kararına göre iştirak etmektedirler. Harekâta katılan uçaklara verilecek görevler, Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanlığı tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle Türk uçaklarına taarruz veya savunma görevi de anılan komutanlıkça tahsis edilmektedir." Ayrıntılı bilgi için bk.: M. Aşık, (8 Haziran 1999). "NATO'ya Katkımız", *Milliyet*, 8 Haziran 1999, <http://www.milliyet.com.tr/1999/06/08/t/yazar/asik.html>; (Erişim Tarihi: 07 Şubat 2019).

kullanılabileceği ifade edilmiştir. Bu karardan dolayı hükümet Kosova sorununda da bu maddeyi işletebileceğini öngörmüştür.⁶⁸

TBMM kararından sonra Türkiye, Kosova Hava Harekâtına 10 adet F-16 savaş uçağı ile katılmıştır. Bu uçaklar NATO emrinde İtalya'nın Ghedi Hava Üssü'nde görev yapmıştır. Türk Hava Kuvvetleri'ne ait savaş uçakları, Kosova Operasyonu sürecinde, toplam 444 sorti kapsamında 2.000 saat uçuş gerçekleştirmiştir. Ayrıca Türkiye NATO'nun talebi kapsamında; sekiz F-16 ile 3 tane KC-135 tanker uçağını müttefiklerin emrine vermiştir. İlave olarak Balıkesir, Çorlu ve Bandırma hava üslerini müttefik uçaklarının kullanımına açmıştır.⁶⁹ Bu kapsamda NATO tarafından Bandırma'ya otuz altı F-16, Balıkesir'e altmış iki F-15 ve Çorlu'ya dokuz tanker uçağının gelmesi planlanmıştır. Bandırma'ya 12 adet F-16 uçağının gelmesine müteakip, barış anlaşması imzalandığından, geri kalan uçakların gelişi durdurulmuş ve gelmiş olan uçak ve malzemeler geri çekilmiştir. Bunlara ilave olarak, Akdeniz'deki bir savaş gemisi ile bir mayın arama gemisi NATO emrine tahsis edilmiştir.⁷⁰

Türkiye, Arnavutluk'ta bir askerî inzibat takımı, Makedonya'da bir piyade takımı ile barışa katkı ve destek sağlamıştır. Azerbaycan ve Gürcistan birer takım ile Kosova Türk Tabur Görev Kuvveti bünyesinde görev yapmak için talepte

⁶⁸ Bununla birlikte bir başka tartışma daha gündeme gelmiştir. Çokuluslu gücü oluşturacak kuvvetlerin operasyonlar sırasında Türk topraklarını kullanmaları için de TBMM'nin hükümete yetki vermesi gerektiği ileri sürülmüştür. Gerek 205 gerekse 596 Sayılı Karar metinlerinden anlaşılacağı üzere, bu kararlar silahlı kuvvetlerin yurtdışına gönderilmesine ilişkindir. Oysa 1999 bunalımı sırasında çokuluslu gücün Türkiye'deki üslerden yararlanması gerektiğinde bu yararlandırmanın hangi yetki çerçevesine oturtulacağı tartışma konusu olmuştur. <http://www.radikal.com.tr/1999/05/18/yazarlar/turtar.html>; <http://www.radikal.com.tr/1999/05/27/yazarlar/turtar.html>.

⁶⁹ Muharrem Gürsoy, Kosova'nın Balkanlar'daki Jeostratejik ve Jeopolitik Konumu ve Kosova'daki Türk Varlığının İncelenmesi, Harp Akademileri Komutanlığı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, s.40-65; USA Department of Defence, Kosovo/Operation Allied Force After-Action Report, Report to Congress, Washington, 31 January 2000, s.30-50.

⁷⁰ Türk Hava Kuvvetleri, *Bosna-Hersek ve Kosova Hava Harekâtı*, Hava Basımevi, Ankara, 2001, s.63.

bulunmuştur. Takımlar; 1 Eylül 1999'da Türkiye'ye gelmiş ve Türkiye'de eğitime tabi tutularak 28 Eylül 1999'da Kosova'ya intikal etmiştir.⁷¹

Kosova operasyonu süresince Arnavutluk ve Makedonya üzerinden Türkiye'ye 18.000 mülteci gelmiştir. Ayrıca Türkiye, Arnavutluk'taki mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere bölgeye bir Hizmet Bölüğü göndermiştir. Bunun yanında Türkiye, Makedonya ve Arnavutluk'ta iki adet mülteci kampı kurmuş ve her kampta 3.200 kişinin ihtiyaçlarını karşılamıştır.⁷²

Birleşmiş Milletlerin 1160 sayılı kararı gereği Türkiye Sırbistan'a ambargo uygulamaya başlamıştır. Ayrıca bu kapsamda Türkiye, ambargonun kontrolü için Sırbistan üzerinde askerî uçuşlar gerçekteşirmiştir.⁷³

Türkiye, NATO müdahalesi sonrasında Kosova'da barışı korumak amacıyla yerleştirilen NATO Kosova Gücü'ne (Kosovo Force-KFOR) (KFOR) Prizren, Mamuşa, Dragoş gibi Türkler'in yaşadığı bölgelerde görev yapmak, güvenli bir ortam tesis etmek, yerel ve uluslararası kuruluşlarla iş birliğini geliştirmek ve Kosova Güvenlik Kuvvetleri'nin gelişmesine ve eğitimine destek sağlamak amacıyla Tabur seviyesinde birlik görevlendirerek Kosovaya desteğini devam ettirmiştir. Hâlen Prizren'de konuşlu 369 personelden oluşan Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanlığı, kendisine bağlı bir Motorlu Piyade Bölüğü, altı İrtibat ve İzleme Timi ve destek unsurları ile NATO'nun Kosova'da yürüttüğü harekâtı desteklemekte ve Kosova Silahlı Kuvvetlerine eğitim desteği sağlamaktadır.⁷⁴

4. NATO'nun Barışı Destekleme Harekâtı'nın Sonuçları

⁷¹ "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları", http://www.tsk.mil.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahli_%20Kuvvetlerinin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm; (Erişim Tarihi: 10 Şubat 2019).

⁷² Fuat Aksu, "Kosova Krizinde Türkiye'nin Dış Politikası", *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2010, Cilt III, Sayı 1, ss.51-89.

⁷³ "BM Güvenlik Konseyi 31 Mart 1998 Tarih ve 1160 Sayılı Kararı", <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/090/23/PDF/N9809023.pdf?OpenElement>; (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2019).

⁷⁴ <https://www.kkk.tsk.tr/bdh.aspx> (Erişim Tarihi: 25.06.2021); <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turk-silahli-kuvvetlerinden-dunya-barisina-katki/1019887> (Erişim Tarihi: 25.06.2021).

NATO harekâtından sonra Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan 1244 sayılı karar⁷⁵ kapsamında, Kosova'da Uluslararası Barış Gücü görevlendirilmiştir.⁷⁶ Uluslararası Barış Gücü 1999 yılı Haziran ayından itibaren görev yapmaya başlamıştır. Barış Gücünün göreve başlaması ile Kosovalı Arnavutlar evlerine dönmeye başlamıştır. Kosova'da İngilizler, Amerikalılar, Almanlar, Fransızlar ve İtalyanlar tarafından askerî kuvvetler konuşlandırılmıştır. Türkiye'de bir Tabur Görev Kuvveti ile bölgede görev almıştır.⁷⁷

NATO operasyonundan sonra Kosova'da, 28 Ekim 2000 tarihinde yerel seçimler yapılmıştır. Bu seçimleri, İbrahim Rugova'nın partisi Kosova Demokratik Ligi (LDK) kazanmıştır. Bu sırada 1 Nisan 2001 tarihinde Sırbistan Devlet Başkanı Slobodon Miloseviç, çeşitli yolsuzluk iddiaları sonucu tutuklanmıştır. 17 Kasım 2001 tarihinde yapılan Kosova'daki ilk genel seçimleri de yine İbrahim Rugova'nın Başkanlığı'nı yaptığı Kosova Demokratik Ligi (LDK) kazanmıştır. Şubat 2002'de Kosova'da cumhurbaşkanlığı seçimi gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimini İbrahim Rugova kazanmıştır. İbrahim Rugova cumhurbaşkanı seçildikten sonra Bayram Recebi'yi başbakanlık görevine getirmiştir.⁷⁸

Kosova'da yaşanan olaylardan sonra Sırp ve Kosovalı yöneticiler 14 Ekim 2003 tarihinde Viyana'da bir araya gelmiştir. Birleşmiş Milletlerin gözetiminde

⁷⁵ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1244 (1999) sayılı kararı (Özet); Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin bu kararına göre Kosova'da uluslararası güvenlik varlığının konuşlandırılıp görev yapması ve uluslararası sivil varlığın uygulamaya geçmesi için olanaklar yaratılmış, çok uluslu, çok kültürlü ve çok dinli bir Kosova toplumunun yeniden yapılandırılmasına geçilmiştir. Bu kararın amacı, Kosova halkına karşı yürütülen şiddet eylemlerine son vermek, barışı sağlamak, bölgedeki durumun uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olmaması için uygun bir ortam ve gereken koşullar yaratmaktadır. (Bu karar, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 10 Haziran 1999 tarihinde yapılan 401'inci Toplantısında kabul edilmiştir.) Karar metni için bk. A/RES/63/3, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/470/97/PDF/N0847097.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 07.02.2019).

⁷⁶ Noam Chomsky, *age*, s.141-177; Julie Kim ve Steven Woehrel, *age*, s.2.

⁷⁷ İskender Özbay vd., *age*, ss.38-39.

⁷⁸ İrfan Kaya Ülger, "Kosova'nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, 31, ss.39-64; Henry H. Perritt, *Kosovo: The Road to Independence*, Cambridge University Press, 2010, s.111.

yapılan bu görüşmelerde Kosova'nın statüsünün ne zaman ve nasıl gerçekleştirileceğine yönelik yol haritası belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılacak müzakerelerin 2005 yılında başlayabilmesi amacı ile Kosova'nın uyması gereken kriterler ortaya konulmuştur. 24 Ekim 2005 tarihinde Kosova'nın statüsüne yönelik görüşmeler başlamıştır. Taraflar arasındaki görüşmelerin idareciliği Martti Ahtisaari tarafından yapılmıştır. Bu arada 22 Ocak 2006'da Rugova'nın hayatını kaybetmesi üzerine Fatmir Seydiu devlet başkanı seçilmiştir. 2006 yılında Ahtisaari'nin gözetiminde Sırbistan ve Kosovalı yetkililer arasında başlatılan ve Kosova'nın statüsünü belirleyecek müzakereler yapılmış, tarafların müzakere platformları arasında bir yakınlaşma sağlanmadan bu müzakereler sona ermiştir.⁷⁹

Müzakerelerden bir sonuç almayan Kosovalı Arnavutlar, 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir.⁸⁰ Böylece Kosova Avrupa'nın yeni ülkesi olmuştur.⁸¹ Bağımsızlık ilanından sonra Kosova, dünyadaki 52 ülke tarafından tanınmıştır.⁸² 30 Temmuz 2010 itibariyle Kosova'yı tanıyan devlet sayısı 69'a ulaşmıştır.⁸³

⁷⁹ Fatmiur Seydiu: 1951 doğumlu olan Seydiu, İbrahim Rugova'nın ardından Kosova'nın ikinci cumhurbaşkanı seçildi. Kendisi Rugova'nın kurucusu olduğu LDK'da uzun yıllardır başkanlık üyeliği yapan biriydi. Siyaset bilimi doktorası bulunan Seydiu, Priştine Üniversitesi'nde öğretim üyesiydi. Seydiu aynı zamanda Kosova'nın ilk Müslüman Cumhurbaşkanıdır. Seydiu'nun siyasi geçmişi, onun Kosova'nın Batılı yöneticilerince de kabul edilmesinde sorun teşkil etmemiştir. Evli ve üç çocuk babası olan Seydiu, Fransızca ve İngilizce bilmektedir. İskender Özbay vd., *age*, s.41.

⁸⁰ Bildirge metni için bkz. http://www.mfa-ks.net/repository/docs/DEK_PAV_e.Pdf (30.11.2020).

⁸¹ Hashim Taçi: 1968'de Sırlara karşı Arnavut direnişinin kalelerinde biri kabul edilen Drenica bölgesinde doğdu. Henüz ilk gençlik yıllarındayken, Kosova Arnavut Mücadelesi'nin eylemcileri arasına katılan Taçi, 1990'ların sonuna karşı silahlı mücadeleye girişen Kosova Kurtuluş Ordusu'nun (UÇK) siyasi lideri olarak adını duyurdu. Yakalanmamayı başardığı için o dönemde "yılan" kod adıyla anılıyordu. 1999'da bölgedeki gerginlik tırmanırken Fransa'nın Rambouillet kentinde yapılan uluslararası barış görüşmelerinde Kosova Arnavut Heyetinde yer aldı. 17 Kasım 2007 tarihinde Agim Çeku'dan sonra başbakan oldu. Taçi, evli ve bir çocuğu vardır. İskender Özbay vd., *age*, s.43.

⁸² Besfort Rrecaj, "Kosovo After the Declaration of Independence: Admission to UN, EU And NATO", *Croatian International Relations Review*, 2008, Vol. 14 No. 50/51, pp.19-24.

⁸³ Bu devletler ve tanıma tarihleri için bkz. Kosova Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi: <http://www.mfa-ks.net/?page=2,33>, (30.11.2020).

Türkiye; Kosta Rika, Arnavutluk, Afganistan, ABD ve İngiltere ile Kosova'yı tanıyan ilk ülkelerden biri olmuş ve diplomatik ilişkilerini hemen başlatmıştır.⁸⁴

Sonuç

Fransız İhtilali ile ortaya çıkan ve imparatorlukların dağılmasına etki eden milliyetçilik fikri, ulus devletlerin inşasına etki etmiştir. Bu fikrin etkisiyle merkezî otoritesinin zayıflamasına bağlı olarak Yugoslavya devleti dağılmaya başlamıştır. Bu devletin dağıldığını gören Kosovalıların bağımsızlık talep ve ısrarları Sırp yönetimi ile karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Kosovalı milliyetçilerin taleplerinin reddedilmesi ve Sırbistan'ın bölgedeki uygulamaları bir insanlık trajedisinin yaşanmasına etki etmiştir. Bu kapsamda Kosovalı bir milyon mültecinin çevre ülkelere göçü ve yollarda yaşanan insan görüntüleri üzerine ABD önderliğindeki NATO güçleri tarafından bölgeye yönelik bir hava operasyonuna girişilmiştir.

Türkiye Kosova'da yaşanan gelişmeler üzerine ilk günden itibaren bölgeye yönelik bir askerî operasyon talebinde bulunmuş ve konuyu uluslararası kamuoyunda dile getirmiştir. Bu ortamda Türkiye, NATO kapsamında başlatılan harekâta katılmış ve hava gücü göndermek suretiyle muharebelere destek vermiştir. İtalya'da konuşlu Türk ve NATO hava güçleri vasıtasıyla Sırp unsurları vurulmuş ve barışa zorlanmıştır. Harp harekâtı doğrudan hava gücü ile NATO'nun kara unsurlarına yer verilmeden şekillendirilmiştir. Dünya tarihinde kara gücü kullanılmadan hava unsurları ile sonlandırılan ilk operasyon Kosova harekâtı olmuştur. Neticede etki odaklı operasyonlar ile Sırp unsurlarının stratejik ve kilit noktaları hedef alınmış, barış zorlayıcı güç ile tesis edilmiştir.

⁸⁴ Tayyar Arı-Ferhat Pirinççi, "Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkan Politikası", *Alternatif Politika*, 30 Mayıs 2011, Cilt: 3, Sayı: 1, ss.15-16; İskender Özbay vd., *age*, ss.39-45.

Görüşmeler sonucunda Sırp güçleri bölgeden çekilmiş ve Kosova bağımsızlığını ilan etmiştir. Türkiye Sırp güçlerinin Kosova'dan çekilmesinden sonra bölgede asayiş ve güvenliğin tesisi için kara unsurları göndermek suretiyle uluslararası barış gücüne destek olmuştur. Türkiye tarihsel rolü ve kimliğı gereğı Kosova özelinde balkanlarda istikrar ve barışın egemen olmasını sağlamak insanî sorumluluğunu yerine getirmek için operasyonlarda yer almıştır. Bu çerçevede Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün belirlediğı dünyada barışı tesis etme anlayışının bir sonucu olarak; etkin ve dengeli bir siyasetle Kosova'nın yanında yerini almış ve onların bağımsız bir devlet inşa etme sürecinde yanlarında olmuştur. Türkiye; Kore Harbi ile başlayan uluslararası barışı tesis etme anlayışının bir yansıması olarak Kıbrıs ve Bosna-Hersek hareketlerinden sonra Kosova harekâtına muharip güç göndermek suretiyle siyasal dengenin kuruluşunda önemli bir yer edinmiştir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

- Ağır B.S., "Güvenlik ve Göç Kavşağında Kosova" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 69(3).
- Aksu F. (2010), "Kosova Krizinde Türkiye'nin Dış Politikası", *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt III, Sayı 1.
- Alpkaya G. (1999), *NATO Müdahalesi Üzerine*, A.Ü. SBF Yayınları, Ankara.
- Arı T.-Pirinççi F. (2011). "Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkan Politikası", *Alternatif Politika*, Cilt: 3, Sayı: 1.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri-I, II.
- Ball, P., Betts W., Scheuren F., Dudukovich J. And Asher J. (2009), "Killings and Refugee Flow in Kosova, March-June 1999", Ewa Tabeau (ed.), *Conflict in Numbers: Casualties of the 1990s War in the Former Yugoslavia, 1991-1999* (Belgrade: Helsinki Committee for Human Rights in Serbia).
- Barışın Güvencesi Mehmetçik Kosova'da (2012), *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Sayı: 412, Ankara.
- Bieber F. (2002), "Nationalist Mobilization and Stories of Serb Suffering," *Rethinking History*.
- Bora T. (1991), *Milliyetçiliğın Provokasyonu*, Birikim Yayınları, İstanbul.

- Chomsky N. (2002), *Yeni Askeri Hümanizm*, çev.: Faruk Aydın, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Clark H. (2001), "Sivil Resistance in Kosovo", *Slavic and East European Journal*, Vol 45, No 4.
- Çakmak H. (2004), *Uluslararası Krizler ve TSK*, Platin Yayıncılık, Ankara.
- Çevikbaş A. (2011), "Müttefik Güç Harekâtı İnsani Müdahalelerin Bir İstisnası mıdır? NATO'nun Kosova'ya Yönelik Harekâtının Uluslararası Hukuk ve Askerî Bakış Açılarında Değerlendirilmesi", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2.
- Daalder I. H. and O'hanlon M. E. (2000), *Winning Ugly: NATO's War to Save Kosovo*, Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Dalar M. (2008), "Dayton Barış Antlaşması ve Bosna-Hersek'in Geleceği", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:1, Yıl:9, Sayı:16.
- Debray R. (2001), "Bir Gezginden Cumhurbaşkanı Açık Mektup", Tarık Ali (der.) *NATO'nun Balkan Seferi*, Om Yayınları, İstanbul.
- Djilas A. (1998), "Imagining Kosovo", *Foreign Affairs*, Vol.77 (5).
- Emiroğlu H. (2007), "Kosova'nın Statüsü Sorunu ve Çözüm Olasılıkları", *Global Strateji Enstitüsü Dergisi*, Ankara, S.8.
- Emiroğlu H. (2006), *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient Yayınları, Ankara.
- Friedrich J. (2005), "UNMIK in Kosovo: Struggling with Uncertainty", *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, Vol. 9.
- Gedik Ö., Köküarı İ. (2014), "14 Aralık 1995 Dayton Anlaşması ile Oluşturulan Hükümet Biçiminin Bosna Pratiğindeki Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.XVIII, S.1-2.
- Gow J. (1991), "Deconstructing Yugoslavia", *Survival*, Cilt 33, No.4.
- Guicherd C. (1999), "International Law and the War in Kosovo", *Survival*, Vol. 41, No.2.
- Günel A. (2007), "Nihai Statüsünün Belirlenmesi Aşamasında Kosova", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları.
- Gürün K. (1983), *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Hagen W.W. (1999), "The Balkans' Lethal Nationalisms", *Foreign Affairs*.
- International Crisis Group (ICG) (2001), *After Milosevic, A Partical, Agenda for Lasting Balkans Peace*, ICG Press, Brüksel.
- Kay S. (2002), "Air Power and Allied Action: The Lessons of Modern War", *Contemporary Security Policy*, Vol 23, No 1.

- Johnstone D. (2008), "Fools Crusade Yugoslavia, Nato And Western Delusins", *Monthly Review Pres*, New York.
- Kaptan A. (2008), *Geçmişten Günümüze Bosna-Hersek Tarihi ve Türkiye-Bosna-Hersek İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Kaser K. and Halpern J.M. (1998), "Historical Myth and the Invention of Political Folklore in Contemporary Serbia" *The Anthropology of East Europe Review*, No:1.
- Ker-Lindsay J. (2009), "From autonomy to independence: the evolution of international thinking on Kosovo, 1998-2005." *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 11.2.
- Kim J. ve Woehrel S. (2008), "Kosovo and U.S. Policy: Background to Independence", *CRS Report for Congress*.
- Kubo K. (2010), "Why Kosovar Albanians Took Up Arms against the Serbian Regime: The Genesis and Expansion of the UÇK in Kosova", *Europa-Asia Studies*, 62(7).
- Lamb M.W. (2002), "Operation Allied Force Golden Nuggets for Future Campaigns", *Maxwell Air Force Base, Air University Press*, Alabama.
- Maliqi S. (1998), *Kosova Seperate Worlds Reflections and Analyses 1989-1998*, Prishtina: Dukagjini Publishing House.
- Malcolm N. (1998), *Kosovo: A Short History*, London, New York University Press.
- Manavoğlu Z. (2008), "NATO'nun Kosova'ya Müdahalesinin Uluslararası Hukuk Açısından Geçerliliği", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 4, No: 14, s.27-51.
- Mclaughlin, G. (2002), "Rules of Engagement: Television Journalism and 'NATO's Faith in Bombing' During Kosovo Crisis 1999", *Journalism Studies*, Vol.3, Number 2.
- Mengiler Ö. (2014), *Çatışmadan Barışa Birleşmiş Milletler Barışı Kurma Komisyonu*, İmaj Yayınevi, Ankara.
- Mert B., Sarıoğlu K. (1999), "Kosova'nın Dünü ve Bugünü", *Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar*, *Ankara Üniversitesi Basımevi*, Ankara.
- Mertus J.A. (2009), "Operation Allied Force: Handmaiden Of Independent Kosova", *International Affairs*, 85:3.
- Murphy R. (2007), *UN Peacekeeping in Lebanon, Somalia, and Kosovo*, Cambridge University Press, New York.
- Özbay İ., Ünalp R., Turan B. (2009), *Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye-Kosova İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Perritt H.H. (2010), *Kosovo: The Road to Independence*, Cambridge University Press.

- Pinter H. (2001), "Sırbistan'da NATO Eylemi", *NATO'nun Balkan Seferi*, (der. Tarık Ali), İstanbul, Om Yayınları.
- Radan P. (2002), "The National Question and Internal Administrative Borders in Yugoslavia", *The Break up of Yugoslavia and International Law*, New York.
- Robbins C.A., Ricks T.E. and King N.Jr. (1999), "Milosevic's Resolve Spawned Unity, Wider Bombing List in NATO Alliance," *Wall Street Journal*.
- Rrecaj B. (2008), Kosovo After the Declaration of Independence: Admission to UN, EU And NATO, *Croatian International Relations Review*, Vol. 14 No. 50/51.
- Sancaktar C. (2004), "Avrupa'da Bir Kriz: AB ve ABD Arasında Bosna-Hersek Cumhuriyeti", *Stratejik Öngörü*, Sayı 3.
- Samary C. (1995), *Parçalanmış Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş*, Yazın Yayıncılık, Türkçesi: Bülent Tanatar, İstanbul.
- Savaş H. (2001), "Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sivas, C.25, S.1.
- The Independent International Commission on Kosovo (2000), *Kosova Report: Conflict, International Response and Lessons Learned*, Oxford, Oxford University Press.
- Tılıç L.D. (1999), *Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal Kosova*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Tırpak J.A. (1997), "Deliberate Force," *Air Force Magazine*.
- Tosun F. (2009), *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı, Yeni Devlet Oluşumu: Kosova ve KKTC/GKRY Örnekleri*, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Harp/Harekât Hukuku Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Türbedar E., Sadi Ç., Hasan K. (2007), "Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılmak: Kosova Emsal Teşkil Eder mi?", *Stratejik Analiz Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 97.
- Türkoğlu E. (2001), "Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği", *Balkan Diplomasisi*, Derleyen: Ömer E. Lüttem, Birgül Demirtaş Coşkun, ASAM Yayınları, Ankara.
- TBMM'nin 596 Sayılı Kararı, 13/10/1998 Tarih ve 23492 Sayılı Resmî Gazete.
- Uzgel İ. (2010), "Balkanlarla İlişkiler", *Türk Dış Politikası (II. Cilt: 1980-2001)*, editör: Baskın Oran, 12. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- UN Doc., S/RES/1160 (1998), 31 March 1998.

- Ülger İ.K. (2016), "Kosova'nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Van De R.R. (1999), *Frontdiplomaten. Confrontaties Met Internationale Hoofdrolspelers*, Uitgeverij Balans, Issue 1.
- Vickers M. (1998), *Between Serb and Albanian. A History of Kosovo*, Londra, Hurst&Company.
- Wall R. (1999), "SEAD Concerns Raised in Kosovo," *Aviation Week & Space Technology*, July 26.
- Webber M. (2009), The Kosova War: A Recapitulation, *International Affairs*, 85(3).
- Weller M. (1999), "The Rambouillet Conference on Kosovo", *International Affairs*, Vol. 75, No 2.
- Wheeler N.J. (2000), *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*, Oxford: Oxford University Press.
- Woodward S.L. (1995), *Balkan Tragedy*, The Brookings Institution, Washington D.C.
- Yılmaz M. (2005), *Kosova Bağımsızlık Yolunda*, İlke Yayıncılık, İstanbul.
- Youngs T., Oakes M. and Bowers P. (1999), "Kosovo: Operation "Allied Force" *House Of Commons Library*, Research Paper.
- Yürür P. (1999), *Geçmişten Günümüze Kosova Sorunu*, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

İnternet Kaynakları

- <https://theaviationist.com>.
- <https://www.kkk.tsk.tr/bdh.aspx>.
- <http://www.un.org/peace/kosova/sc1160.htm>.
- <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-058e.htm>.
- http://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar205.htm.
- <http://www.milliyet.com.tr/1999/06/08/t/yazar/asik.htm>.
- <http://www.radikal.com.tr/1999/05/18/yazarlar/turtar.htm>.
- <http://www.radikal.com.tr/1999/05/27/yazarlar/turtar.htm>.
- http://www.tsk.mil.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahl%C4%B1_Kuvvetlerinin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm.
- <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turk-silahli-kuvvetlerinden-dunya-barisinakatki/1019887>.

Davud KAPUCU

Kosova Krizinin Çözümünde, NATO'nun Barışı Destekleme Harekâtına Türkiye'nin Katkıları

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/090/23/PDF/N9809023.pdf?OpenElement>.

http://www.mfa-ks.net/repository/docs/DEK_PAV_e.pdf

[http://www.mfa-ks.net/?page=2,33,](http://www.mfa-ks.net/?page=2,33)